

مقاله پژوهشی: الگوی راهبردی اداره امور شورای نگهبان بر اساس گفتمان امامین انقلاب اسلامی

عباسعلی کدخدایی^۱، سید جواد امینی^۲، سیامک ره‌پیک^۳، آیت‌الله عباس کعبی^۴، محمدرضا میرشمسی^۵

تاریخ دریافت: ۹۷/۲/۱۵

تاریخ پذیرش: ۹۷/۵/۱۵

چکیده

شورای نگهبان به‌عنوان یک نهاد انقلابی و کارآمد نظام از بدو تأسیس تاکنون مورد حمایت و هدایت امامین انقلاب اسلامی بوده و سه مأموریت عمده و حیاتی نظارت بر قانون‌گذاری، تفسیر قانون اساسی و نظارت بر انتخابات (قانون اساسی) را عهده‌دار است. این کارویژه‌ها در کنار وظایف خرد دیگر، شورا را به نهادی بس مهم و راهبردی تبدیل ساخته که از یک‌سو ضامن مشروعیت قوانین مصوب و از سوی دیگر نگهبان و مفسر قانون اساسی و با نظارت بر انتخابات سه‌گانه و همه‌پرسی مصرح در قانون اساسی ضامن جمهوریت و مردسالاری دینی در کشور باشد.

نوع تحقیق به لحاظ هدف، کاربردی - توسعه‌ای و از نظر جهت‌گیری، پژوهشی راهبردی و روش تحقیق آمیخته است. در این پژوهش الگوی اداره امور بر اساس گفتمان امامین انقلاب، با احصاء مقولات و ابعاد در سطح ارکان جهت‌ساز (اهداف، دکرین، سیاست‌ها) و محورهای شش‌گانه مدیریت راهبردی (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا و کنترل) طراحی گردید تا به‌نوعی بهینه‌سازی اداره امور و ارتقاء جایگاه این نهاد انقلابی فراهم شود.

کلید واژه‌ها: شورای نگهبان، گفتمان امامین انقلاب، الگوی راهبردی، ارکان جهت‌ساز، اداره امور

۱. استاد و عضو هیئت‌علمی دانشکده حقوق دانشگاه تهران

۲. استادیار و عضو هیئت‌علمی دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

۳. استاد و عضو هیئت‌علمی دانشگاه علوم قضایی

۴. استاد حوزه و دانشگاه

۵. دانش‌آموخته دکترای مطالعات امنیت ملی نویسنده مسئول مکاتبات rezamirshamsi@chmail.ir

مقدمه

پیروزی انقلاب اسلامی به رهبری حضرت امام خمینی^(ره) حادثه بزرگ و بی نظیر تاریخ معاصر و حتی چند قرن اخیر به شمار می آید که نه تنها ایران، بلکه منطقه و جهان را تحت تأثیر خود قرار داده است. از جمله دستاوردهای عظیم آن پایه ریزی و استقرار نظام سیاسی دین محور در جمهوری اسلامی ایران در زمانی بود که هر دو قطب قدرت جهان و کشورهای پیرامونی نیز بر محور دین از زندگی بشری و یا حداقل برکنار داشتن آن از صحنه اجتماع بشری تأکید داشتند.

با تأسیس جمهوری اسلامی نهادی در قانون اساسی تعبیه گردید تا پاسداری از نظام دینی و قانون اساسی آن را بر عهده گیرد. بر اساس اصل ۴، ۹۱ و ۹۸ سه وظیفه کلان بر عهده شورای نگهبان گذاشته شده است که عبارت اند از: ۱- نظارت بر قانون گذاری؛ ۲- تفسیر قانون اساسی؛ ۳- نظارت بر انتخابات (قانون اساسی). این سه وظیفه کلان، در کنار وظایف خرد دیگر، شورای نگهبان را به نهادی بس مهم تبدیل می سازد که از یک سو ضامن مشروعیت قوانین مصوب و از سوی دیگر نگهبان و مفسر قانون اساسی و از جهت دیگر، با نظارت بر انتخابات سه گانه و همه پرسی مصرح در قانون اساسی، ضامن جمهوریت و مردسالاری دینی در کشور باشد.

رهبری معظم انقلاب اسلامی بر اساس وظایف و اختیارات مُصرّح در اصل ۱۱۰ قانون اساسی به ویژه بند ۱، ۲، ۶ و ۸ هم بر کار شورای نگهبان نظارت دارد و هم در صورت نیاز به تعیین سیاست های کلی و حل اختلاف و معضلات می پردازد. بر همین اساس و در جهت تقویت جایگاه شورای نگهبان یا حل مسائل و مشکلات پدیدآمده در مقابل مأموریت های این نهاد، حضرت امام خمینی^(ره) از بدو تأسیس شورای نگهبان تا پایان عمر شریفشان در زمان های متفاوت و بنا به ضرورت آراء، اندیشه ها، تدابیر و فرامین خود را راجع به شورای نگهبان اعلام فرمودند و در امتداد راه معمار انقلاب اسلامی، مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه ای^(مدظله العالی) نیز این مسیر را ادامه داده و در مقاطع مختلف با اعلام آراء، اندیشه ها و رهنمودها ارائه طریق فرموده اند. در این تحقیق تلاش شد از

مجموعه این آراء، اندیشه‌ها و فرامین که فضای گفتمانی نوینی را شکل داده است، الگوی راهبردی اداره امور شورای نگهبان استخراج شود.

از آغاز شکل‌گیری و تأسیس شورای نگهبان به دلیل محدود بودن قوانین و عدم انباشت آن‌ها و مصوبات مجلس از یک‌سو و پیچیده نبودن فرآیند انتخابات به دلایل گوناگون از جمله فضای تکلیف‌مداری در میان نامزدها و رأی‌دهندگان و به‌طور کلی حاکمیت اندیشه، باور و رفتار انقلابی در محیط جمهوری اسلامی موجب گردیده بود که تدوین ارکان جهت‌ساز (اهداف، دکرین، سیاست‌ها) و محورهای راهبردی (برنامه‌ریزی، هدایت، سازمان‌دهی، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا، کنترل و ارزیابی) در اداره امور این نهاد کمتر مورد توجه قرار گیرد. امروزه با گسترش و انباشتگی وظایف و پیچیدگی روش‌ها و ابزارها و تلاش بیشتر دشمنان برای نفوذ در ارکان قدرت جمهوری اسلامی به‌منظور تغییر نظام یا ایجاد بحران، توجه به این اصل راهبردی که باید به اتقان بیشتر قوانین، اعتماد روزافزون مردم به نظام و افزایش مشارکت سیاسی و اقتدار ملی منجر شود، وجود یک الگوی راهبردی و مدل مدیریتی مناسب در اداره امور شورای نگهبان مبتنی بر گفتمان امامین انقلاب اسلامی را ضروری می‌نماید. لذا فقدان الگوی راهبردی مدون در اداره امور شورای نگهبان مبتنی بر این گفتمان، مسئله اساسی این تحقیق است.

با نگاهی به اندیشه‌ها، آراء، تدابیر و فرامین امامین انقلاب اسلامی و راه‌گشا بودن آن‌ها چه در حوزه ارکان جهت‌ساز و چه در حوزه محورهای راهبردی در اهمیت و ضرورت این تحقیق می‌توان موارد زیر را تقریر کرد.

الف) تدوین الگوی راهبردی مرتبط با ارکان جهت‌ساز: (اهداف، دکرین، سیاست‌ها) و محورهای راهبردی مدیریتی: (برنامه‌ریزی، هدایت، سازمان‌دهی، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا، کنترل و ارزیابی) در حوزه شورای نگهبان برای اداره مطلوب‌تر شورای نگهبان،
ب) آسیب‌شناسی و کشف معضلات، نارسایی‌ها خلأهای موجود با هدف حل نظام‌مند مسائل حاکم بر اداره امور شورای نگهبان،

ج) توسعه ادبیات بومی در حوزه نهاد شورای نگهبان بر اساس گفتمان امامین انقلاب در جهت بهره‌مندی علاقه‌مندان، ذی‌اثران و پژوهشگران.

هدف اصلی این تحقیق «ارائه الگوی راهبردی اداره امور شورای نگهبان بر اساس گفت‌وگو امامین انقلاب» و سؤال آن «الگوی اداره امور شورای نگهبان مبتنی بر گفت‌وگو امامین انقلاب ایران کدام است؟» در تناظر با هدف یادشده مطرح است.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

از سال‌های اول تأسیس شورای نگهبان، در نشست‌ها و میزگردهای متعدد، عملکرد و فعالیت این نهاد از منظر فرمایشات و تدابیر امامین انقلاب مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. مقالات و کتب نسبتاً زیادی نیز از همین منظر به وظایف و حتی نحوه اداره شورای نگهبان پرداخته‌اند؛ اما تحقیقی که از گفت‌وگو امامین انقلاب الگو ارائه دهد، تاکنون وجود نداشته است.

تعریف مفاهیم: شورا در لغت به معنای «رایزنی و مشورت کردن است» (خرمشاهی، ۱۳۷۷: ۱۳۳۴). از نظر راغب «تشاوری و مشاوره و مشورت به معنی نظرخواهی با مراجعه بعضی به بعضی دیگر است و این معنی از شرت العسل است (از دریافت عسل از جایش و استخراج آن از کندو اقتباس شده است)؛^۱ چراکه رأی و نظر را هم از طرف مشورت بیرون می‌آوری» (راغب اصفهانی، ۱۳۷۴: ۳۶۱). شورا در اصطلاح عبارت است از اجتماع عده‌ای از مردم آگاه و مطلع از موضوع و کاملاً مورد وثوق، برای به دست آوردن حقیقت درباره موضوعی که برای مشورت مطرح شده است (جعفری، ۱۳۷۸: ۱۷)؛ لیکن شورا به‌عنوان یک نهاد، مجموعه و هیئتی است که عمل مشورت دادن را انجام می‌دهد و اصولاً با هدف مشورت دادن، دور هم جمع می‌شوند (کعبی، ۱۳۹۴: ۳۳۵ به نقل از فرهنگ معین).

شورای نگهبان:^۲ شورایی است که به‌منظور پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی از نظر عدم مغایرت مصوبات مجلس شورای اسلامی شکل گرفته است. به لحاظ ساختاری این نهاد ۱۲ عضو دارد که شش نفر فقیه عادل، آگاه به مقتضیات زمان و مسائل روز به

۱. «التشاوری و المشاوره و المشورة استخراج الرأی بمراجعة البعض الی البعض من قولهم شرت العسل اذا اتخذته من موضعه و استخراجته منه»

۲. Guardian Council

انتخاب رهبری و شش نفر حقوقدان مسلمان با معرفی رئیس قوه قضائیه و انتخاب مجلس شورای اسلامی برای دوره‌ای شش ساله (اصل ۹۱) فعالیت می‌کنند.

الگو^۱: نمایش نظری و ساده‌شده از جهان واقعی می‌باشد (سورین، تانکارد، ۱۳۸۶: ۶۵) روشه در تعریف الگو این‌گونه آورده است: «مدل، طرح و نمونه‌ای است که از آن الهام گرفته و پیروی می‌شود و یا نسخه‌ای از آن برداشته می‌شود» (روش، ۱۳۷۹: ۴۴). الگو یک نقشه جامع است که هدف و سمت حرکت، شیوه حرکت و نحوه رفتار جامعه را برای تحقق یافتن تحول تکاملی جامعه بیان می‌کند (کارگروه ویژه، ۱۳۹۱).

الگوی راهبردی^۲: مدل منسجمی است که با تنظیم منطقی عوامل و مؤلفه‌های اصلی راهبردی، روابط بین آن‌ها را به بهترین شکل ممکن ترسیم نموده و چگونگی دستیابی به اهداف را میسر می‌سازد (دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۸۹: ۱۴).

اداره امور^۳: فعالیت‌هایی که به منظور برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و اجرای یک کاری انجام شود (Oxford, ۲۰۰۳: ۱۶) و منظور از اداره امور شورای نگهبان در جمهوری اسلامی ایران؛ مجموعه تصمیمات، اقدامات و فعالیت‌های مدیریتی (در محورهای دکنترین، اهداف، سیاست‌ها، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا، کنترل و ارزیابی) است که مسئولان و کارگزاران نظام مقدس جمهوری اسلامی به منظور تحقق رسالت و اجرای مأموریت‌ها به انجام می‌رسانند.

در این الگو که «دارای نه سطح راهبردی است» (دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۳۹۱) محقق با تکیه بر یافته‌ها به تبیین ارکان جهت‌ساز و محورهای راهبردی می‌پردازد. دکنترین^۴ یا آیین به‌عنوان اولین رکن جهت‌ساز در اصطلاح به مجموعه اصول و عقاید دینی یا علمی یا فقهی که منسوب به یکی از دانشمندان و یا مکتب خاصی است، اطلاق می‌شود. از خصوصیات دکنترین این است که اصول و عقاید با عمل توأم است و حقایق، نظری محض نیست (صلیبا، ۱۳۷۰: ۱۰). دومین رکن، اهداف است که سازمان برای تحقق آن‌ها به وجود آمده

۱. Pattern
۲. Strategic Pattern
۳. Administration
۴. Doctrine

است. «به عبارتی هدف‌گذاری، عمل تعیین اهداف اصلی در سطوح بالای سازمان و تعیین هدف‌های فرعی برای سطوح دیگر است» (فیضی، ۱۳۸۳: ۱۳۱). دومین و سومین رکن جهت‌ساز یعنی سیاست‌ها^۱ (خط‌مشی‌ها) را می‌توان تعیین و تصویب اصول راهنما و راهبری‌کننده اقدامات و فعالیت‌های حوزه تخصصی تعریف کرد. خط‌مشی‌ها اصولی هستند که به تصمیم‌ها، اقدام‌ها و فعالیت‌های سازمان‌های عمومی جهت می‌دهند و آن‌ها را در مسیر تحقق اهداف تنظیم می‌نمایند (الوانی، ۱۳۸۱: ۴ به نقل از S.G.Vickers).

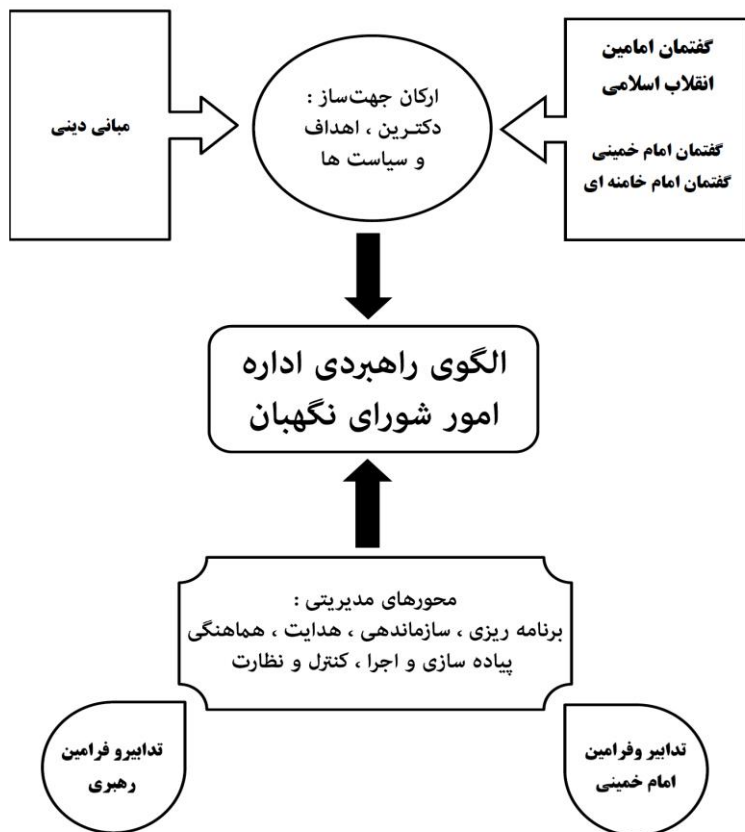
برنامه‌ریزی^۲ از محورهای راهبردی از نظر «کونتز» یعنی انتخاب مأموریت‌ها، هدف‌ها و اقداماتی برای نیل به آن‌ها که مستلزم تصمیم‌گیری و انتخاب از میان راه‌های مختلف برای عملکرد آینده سازمان است (فیضی، همان: ۱۰۷). سازمان‌دهی^۳ فرآیندی است که طی آن تقسیم کار میان افراد و گروه‌های کاری و هماهنگی میان آن‌ها به‌منظور کسب اهداف صورت می‌گیرد (رضاییان، ۱۳۸۵: ۱۲۶). به عبارتی دیگر «تقسیم وظیفه کلی یا هدف، تعیین مسئولیت‌ها و اختیارات و تعیین ارتباطات در یک سازمان» (معینی، ۱۳۷۰: ۱۱۶) را سازمان‌دهی گویند. هدایت^۴ به‌عنوان محور دیگر؛ یعنی تلاش مدیریت برای ایجاد انگیزه و رغبت در زیردستان جهت دست یافتن به اهداف سازمان است (رضاییان، ۱۳۸۴: ۱۹۹). هماهنگی^۵ فرآیندی است که طی آن مدیران کوشش‌های افراد و واحدهای سازمان را در راستای یکپارچگی هدایت می‌کنند (زاهدی، الوانی، فقیهی، ۱۳۸۳: ۸۳). مقصود از پیاده‌سازی و اجرا^۶ به‌عنوان محور پنجم، اجرای یک برنامه یا یک راهبرد و مدیریت بر نیروها به‌هنگام عمل است، در اجرا بر کارایی تأکید می‌شود و اصولاً اجرا و پیاده‌سازی یک فرآیند عملیاتی است و به انگیزه و مهارت رهبری و هماهنگی ویژه‌ای نیاز دارد (دیوید، ۱۳۹۰: ۴۲۶) و آخرین محور راهبردی، کنترل و ارزیابی^۷ است که به مجموع اقدامات و عملیات استاندارد شده به‌منظور روشن

۱. Policies
۲. Planning
۳. Organizing
۴. leading
۵. Coordinating
۶. Implementation
۷. Control and Evaluation

ساختن کمی میزان انحرافات امور اجرایی مورد نظر از ضوابط برنامه‌های پیش‌بینی شده (مدرسی، ۱۳۸۹: ۲۵۰) گفته می‌شود.

شورای نگهبان به‌عنوان یک نهاد انقلابی و اسلامی بر مبنای دینی و عقل و تجربه تأسیس شده است. حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در این رابطه می‌فرماید: «آن روزی که بحث شورای نگهبان مطرح شد - البته قاعده همین بود که برای اطمینان از اسلامی بودن و شرعی بودن حرکت دولت اسلامی، دستگاه ناظری وجود داشته باشد - این معنا به ذهن انسان می‌رسید؛ لیکن همان روز هم وقتی نگاه شد به دستگاه‌های دنیای کنونی و دنیای مدرن، دیدیم همه‌جا تقریباً چنین چیزی وجود دارد؛ یعنی در هیچ نظام مستحکم عقلایی شاید نشود فرض کرد و پیدا کرد جایی را که برای مراقبت و نظارت بر اجرای اصول حاکم بر آن نظام، دستگاهی وجود نداشته باشد؛ این، همه‌جایی است» (بیانات در دیدار اعضای شورای نگهبان، ۲۰ تیر ۱۳۸۶).

خبرگان مردم نیز در مجلس بررسی نهایی قانون اساسی با گرفتن تجربه از قانون اساسی مشروطه و با الهام از اصل دوم متمم قانون اساسی (طراز) وجود یک نهاد پاسدار شریعت و قانون اساسی را امری محتوم و ضروری یافتند. در زمان بررسی قانون اساسی در خصوص چنین نهادی مباحث زیادی صورت گرفت. در مشروح مذاکرات مجلس بررسی قانون اساسی آمده است که: «مجلس شورای ملی هر قانونی را که تصویب کند این قانون به حکم عقل اجرائی نیست و لازم‌الاجرا نیست، مگر آنکه آن قانون اسلامی گردد و شورای نگهبان آن را تأیید و امضاء نمایند... هیچ مصوبه‌ای تا مجتهدین امضاء نکنند، جنبه قانونی نخواهد یافت و لازم‌الاجرا نمی‌گردد» (مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی، ۱۳۶۴: ۹۲). با همین اعتبار قانون اساسی جمهوری اسلامی بر اساس اصول نود و یکم، نود و هشتم و نود و نهم، نهاد شورای نگهبان را مسئول پاسداری از قانون اساسی دانسته است. شورای نگهبان به‌عنوان یک رکن مهم و تأثیرگذار قوه مقننه و درعین حال یک عنصر شاخص و کلیدی در ساختار جمهوری اسلامی، متشکل از شش عضو فقیه و شش عضو حقوقدان با سه وظیفه و مأموریت بسیار مهم، صیانت و پاسداری از احکام اسلام و قانون اساسی (نظارت بر قانون‌گذاری) و تفسیر قانون اساسی از یک‌سو و نظارت بر انتخابات با هدف جلوگیری از انحراف در مسیر نظام مقدس جمهوری اسلامی، است.

شکل (۱): مدل مفهومی الگوی راهبردی اداره امور شورای نگهبان بر اساس گفتنمان امامین انقلاب اسلامی

روش‌شناسی تحقیق

نوع تحقیق به لحاظ هدف کاربردی- توسعه‌ای است؛ چراکه سعی می‌شود نتایج حاصل از این تحقیق را مورد استفاده عملی قرار داده و با کمک نتایج آن مشکلات سازمان رفع شوند. این پژوهش از نظر جهت‌گیری پژوهشی^۱، راهبردی و روش تحقیق به لحاظ رویکرد آمیخته و از منظر جمع‌آوری اطلاعات توصیفی- پیمایشی می‌باشد. هنگامی که سعی می‌شود با اتکا به مطالعات کتابخانه‌ای مدل الگوی راهبردی ارائه گردد، توصیفی می‌باشد اما هنگامی که سعی می‌گردد نظر خبرگان در مورد انتخاب کدهای محوری و

۱. Research orientation

انتخابی اخذ شود، نوع تحقیق پیمایشی است؛ اما با توجه به موضوع پژوهش و استفاده از اندیشه‌ها و فرامین امامین انقلاب ضرورتی برای آزمون روایی از طریق پرسشنامه وجود نداشت. تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق با بهره‌گیری از روش کمی و کیفی صورت گرفته است و به منظور استخراج گفتمان ولایت‌فقیه از روش داده‌بنیاد^۱ استفاده شده است. در موضوع گفتمان ولایت‌فقیه، اندیشه‌ها، آراء، فرامین و تدابیر حضرت امام خمینی (ره) از صحیفه نور و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) از مجموعه حدیث ولایت و سایت معظم‌له در خصوص شورای نگهبان استخراج شد. سپس فرآیند کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام شد و فرآیند تحلیل حساسیت نظری در قالب سنجش پایایی و اعتبار نظریه مبنایی (داده‌بنیاد) در اختیار خبرگان قرار گرفت و نظرات آنان اخذ گردید. در تحلیل محتوا کلمات کلیدی مرتبط با هدف مطالعه طوری انتخاب شده‌اند که کلیه مفاهیم مطرح شده را پوشش دهند و امکان تحلیل نهایی متن و داده‌ها برحسب چارچوب مفهومی فراهم باشد. برای تحدید و تدقیق واژه‌ها، این لغات بر اساس ارتباط معنایی مرتب شدند و از خبرگان آشنا به موضوع خواسته شد لغات را به نسبت قرابت و نزدیکی معنایی به موضوع، معین نمایند و اگر غیر از لغات ذکر شده، واژه دیگری را مناسب‌تر می‌دانند، معرفی کنند.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور دستیابی به گفتمان ولایت‌فقیه در رابطه با اداره امور شورای نگهبان برای انجام تحلیل محتوای کیفی، نرم‌افزار مکس کیو دای ۲۰۱۲ مورد استفاده قرار گرفته است. در مرحله گردآوری داده‌ها، فقط داده‌های مرتبط با پژوهش انتخاب و در پروتجای الکترونیکی خاصی جهت تحلیل با نرم‌افزار مذکور ذخیره شده‌اند. پس از مطالعه سطر به سطر فرمایشات و مکتوبات امام (ره) و امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، گفتمان ولایت‌فقیه در قالب مضامین، مفاهیم و مقولات با اصول نه‌گانه مدیریت راهبردی با روش داده‌بنیاد در جداول جداگانه آورده

شد. روش کار بدین صورت بوده است که برای هر گزاره، مفهومی (در قالب کدگذاری باز) در نظر گرفته شد. این کدها بر اساس طبقه‌بندی موضوع، محوربندی (کدگذاری محوری) گردید و مقولات مشخص شد و سپس در اختیار هفت نفر از اساتید خبره و صاحب‌نظر قرار داده شد تا نظر خود را راجع به مقوله‌بندی اعلام نمایند پس از اخذ نظرات صاحب‌نظران و اصلاحات مورد نیاز با کدگذاری انتخابی، ابعاد مشخص و دوباره در اختیار جمع خبرگی قرار گرفت و مجدد نظرات اصلاحی این جمع اخذ و موارد اصلاح گردید و درنهایت، جدول مفاهیم، مقولات و ابعاد تنظیم گردید. با توجه به اینکه مجموعه مضامین استخراج شده متجاوز از ۴۰۰ مورد می‌باشد و درج تمامی آن‌ها در این تحقیق میسر نیست لذا تنها نمونه‌ای که بتواند نشانگر چگونگی تحلیل محتوا و روش انجام کار باشد در شکل (۲) ارائه می‌شود.

گفتار امام خامنه ای	0
اهداف	0
اطمینان دهی از اسلامی بودن حرکت نظام	0
صنایع از اسلامیت نظام	6
ممانعت از انحراف	1
ممانعت از انحراف نظام از خط دین و قانون	1
ممانعت از ورود ناخالصی	1
دکترین	0
دین گرایی	0
دفاع از اسلام	3
قانونگرایی	0
اعمال قانون	2
معیار فرار داده قانون و عمل به آن	4
اولویت قانون بر هر مصلحت	9
عبور از مسیر قانون	5
بغایت صفی‌رئای	6
جهت دهی به نظام	0
هم وزی با قانون اساسی	0
جایگاه شورا	55
جایگاه اعضا	8
هویت بخشی به نظام	0
مرجعیت شورا	0
صنایع از هویت اسلام	0
حمایت از شورا	0
ضرورت نظارت استصوابی	0
مانع انحراف از دین	0
ضرورت وجود دستگاه بررسی من ه صلاحیت	0
مراقبت از اصول حاکم	2
مبهم بودن سرنوشت نظام اسلامی بدون شورا	0
دفاع از شورا	0
نظارت استصوابی	22
برهبر از تضعیف شورا	3
همکاری با شورا	8
وجود دشمن	0
بی احترامی به شورا به دلیل انجام درست وظیفه	0
مخالفت با هدف نفوذ	2
حملات دائمی به شورا	4
مقابله با شورا	5

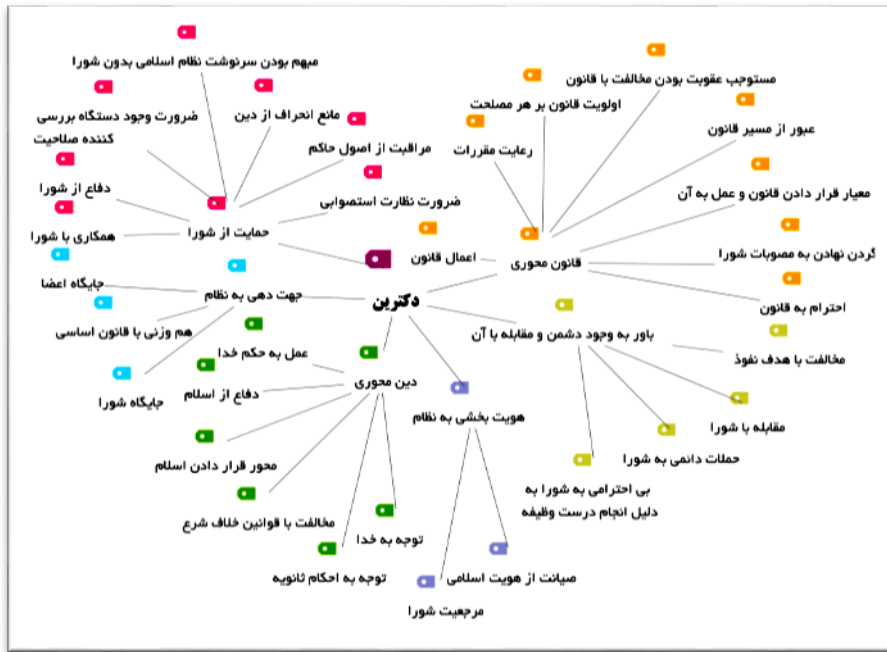
شکل (۲): نمونه کدگذاری و بارگذاری اطلاعات در نرم‌افزار

جدول (۱): نمونه تحلیل محتوای آراء و اندیشه‌ها و تدابیر با روش داده بنیاد

اهداف			
عبارات	مفاهیم	مقولات	ابعاد
سیاست‌ها			
عبارات	مفاهیم	مقولات	ابعاد
گاهی ملاحظه می‌کنید که مصالح اسلامی اقتضا می‌کند که به عناوین ثانوی عمل کنید؛ به آن عمل کنید!	عمل به احکام ثانوی در صورت اقتضاء	اهمیت دادن به احکام ثانویه	توجه به مصالح اسلام
شورای نگهبان در نظارت بر قوانینی که می‌گذرد، چه مربوط به مسائلی باشد که تماس با احکام اولیه شرعی دارد یا احکام ثانویه، با مراعات همه جوانب نظر دهند.	مراعات همه جوانب در نظارت بر قوانین		

مقاله پژوهشی: الگوی راهبردی اداره امور شورای نگهبان بر اساس گفتمان امامین انقلاب اسلامی

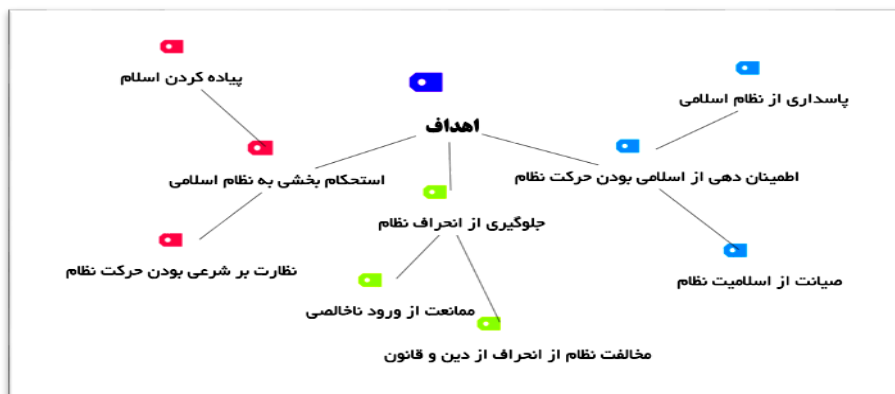
سپس بر اساس جدول فوق و طبق فرآیند نظریه داده‌بنیاد، مجموعه مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های گفتمان امامین انقلاب در قالب ارکان جهت‌ساز (اهداف، دکرین و سیاست‌ها) و محورهای راهبردی (برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی، هدایت، هماهنگی، پیاده‌سازی و اجرا و کنترل و ارزیابی) شناسایی و به‌صورت نمودارهای تفکیکی به شرح ادامه نشان داده می‌شود.

نمودار (۱): مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های اهداف گفتمان امامین انقلاب

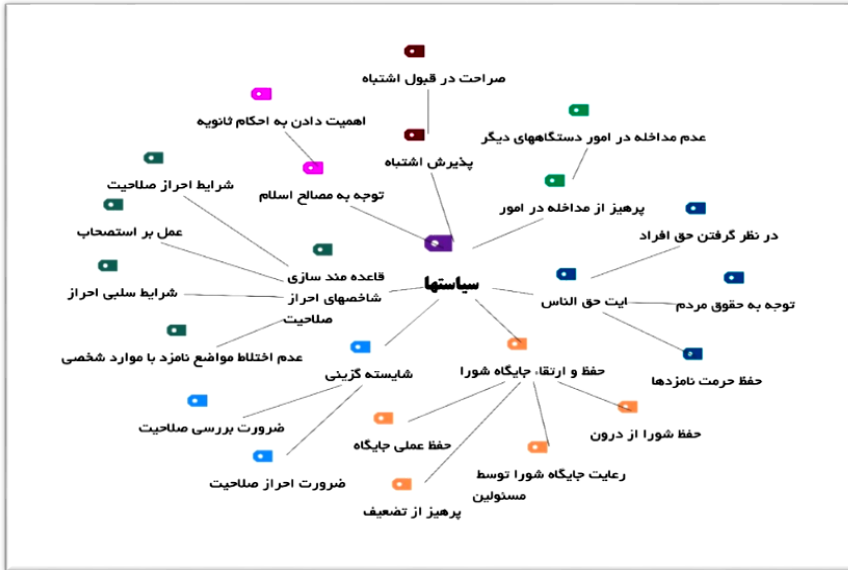
در حوزه ارکان جهت‌ساز اصول مورد نظر این گفتمان که در بُعد دکرین جا گرفته‌اند عبارت‌اند از: **دین محوری**، **قانون محوری**، **هویت‌بخشی** و **جهت‌دهی** به نظام، **حمایت** از شورا و **باور** به وجود دشمن و **مقابله** با آن. اصول فوق همچون چتری بر روی تمام اعمال و رفتار و تصمیمات شورای نگهبان قرار گرفته و همه مسئولان کشور در تعامل خود با شورای نگهبان و اعضای این شورا و حتی منتسبین به آن باید در اقدامات خود این اصول را مدنظر قرار دهند. عمل در چارچوب آموزه‌های دینی و توجه به ذات حق تعالی و انطباق با قانون است که **هویت‌بخش** نظام اسلامی است. بدون تردید تصمیمات شورای نگهبان به نظام جهت می‌دهد و از طرفی برای **مقابله** با دشمنی که از طرق مختلف و به‌ویژه تضعیف

جایگاه شورای نگهبان در پی نفوذ به ارکان نظام و حوزه تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی کشور است، حمایت همگان از شورای نگهبان است که کمک می‌کند تا این نهاد بتواند به اهداف مورد انتظار نائل آید.

نمودار (۲): مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های دکترین گفتمان امامین انقلاب

در بُعد اهداف به‌عنوان یکی از ارکان جهت‌ساز استحکام‌بخشی به نظام اسلامی، یکی از سه هدف مهم در اداره امور است که شورای نگهبان باید با استفاده از ظرفیت‌های قانونی آن را دنبال نماید. انتظار مردم و مسئولان از شورای نگهبان اطمینان‌دهی از اسلامی بودن حرکت نظام است که از طریق تصمیمات این شورا در راستای موازین اسلامی به اثبات می‌رسد و از طرفی جلوگیری از انحراف نظام از دیگر مواردی است که در این گفتمان مورد تأکید قرار گرفته است.

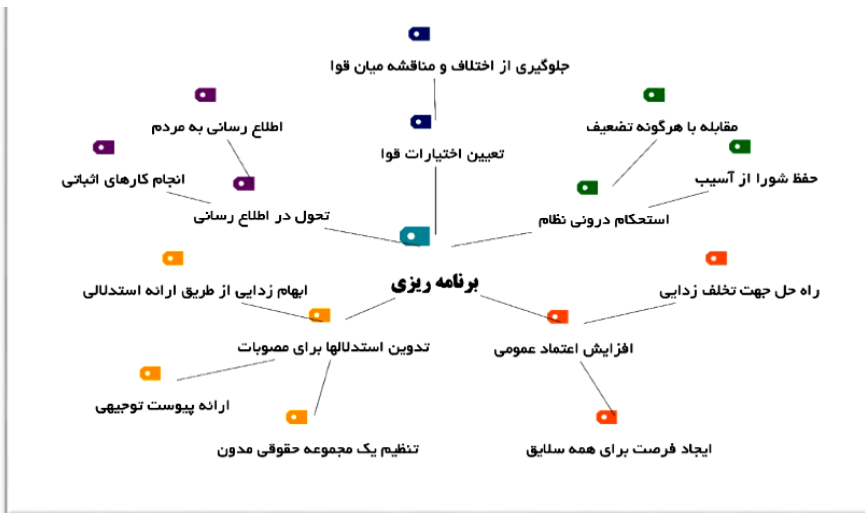

نمودار (۳) مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های سیاست‌های گفتمان امامین انقلاب

در بُعد سیاست‌ها مؤلفه توجه به موازین و مصالح اسلام در رأس قرار دارد، به گونه‌ای که شورای نگهبان باید در تمامی تصمیمات خود آن را در نظر داشته باشد. شایسته‌گزینی مؤلفه دیگر سیاست‌ها است. شورای نگهبان چه در تأیید صلاحیت نامزدهای ریاست جمهوری و خبرگان و چه نامزدهای نمایندگی مجلس باید بهترین‌ها را برگزیده و به مردم معرفی نماید. از طرفی به منظور شایسته‌گزینی موظف است به قاعده‌مندسازی شاخص‌های احراز صلاحیت توجه ویژه نماید. رعایت حق الناس یکی دیگر از مؤلفه‌های جدی این سیاست است. شورای نگهبان از یک سو به جهت رعایت این حق نباید اجازه دهد افراد فاقد صلاحیت به ارکان نظام نفوذ نمایند، از طرفی باید به مردم این فرصت داده شود تا بتوانند از میان افراد صلاحیت‌دار، اصلح را انتخاب نمایند.

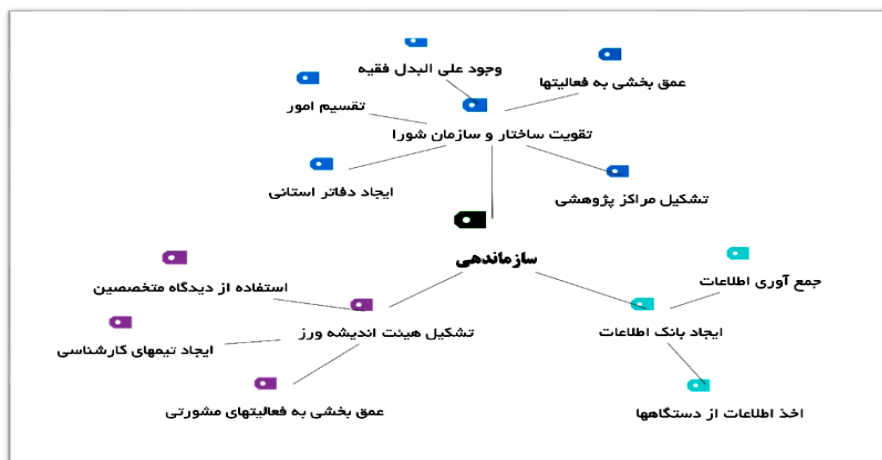
مؤلفه دیگر این سیاست حفظ و ارتقای جایگاه شورای نگهبان است. در این گفتمان از یک سو تضعیف شورا به شدت مورد نکوهش قرار گرفته و از سوی دیگر بر استقلال و رعایت شأن آن توسط اعضا و منتسبین به آن و دیگر مسئولین و آحاد مردم تأکید شده است. پرهیز از مداخله در امور دیگر دستگاه‌ها نیز از مؤلفه‌هایی است که رعایت

آن بر حفظ و ارتقای جایگاه تأثیر مستقیم دارد. اعمال نظارت بر تقنین و انتخابات که از وظایف مصرح در قانون اساسی نیز است از مؤلفه‌های بسیار مهم این سیاست است که با کمک زیرمؤلفه‌هایی چون فعالیت مرکز تحقیقات و مجمع فقهی مشورتی در بعد تقنین و اجرای فرآیند نظارت عملیاتی می‌گردد و آخرین مؤلفه این سیاست پذیرش اشتباه است که در صورت بروز خطا، پذیرش و اعلام آن نه تنها به اعتبار شورای نگهبان آسیب نمی‌رساند بلکه جدای از رعایت حق الناس می‌تواند موجب ارتقای جایگاه شورای نگهبان گردد.

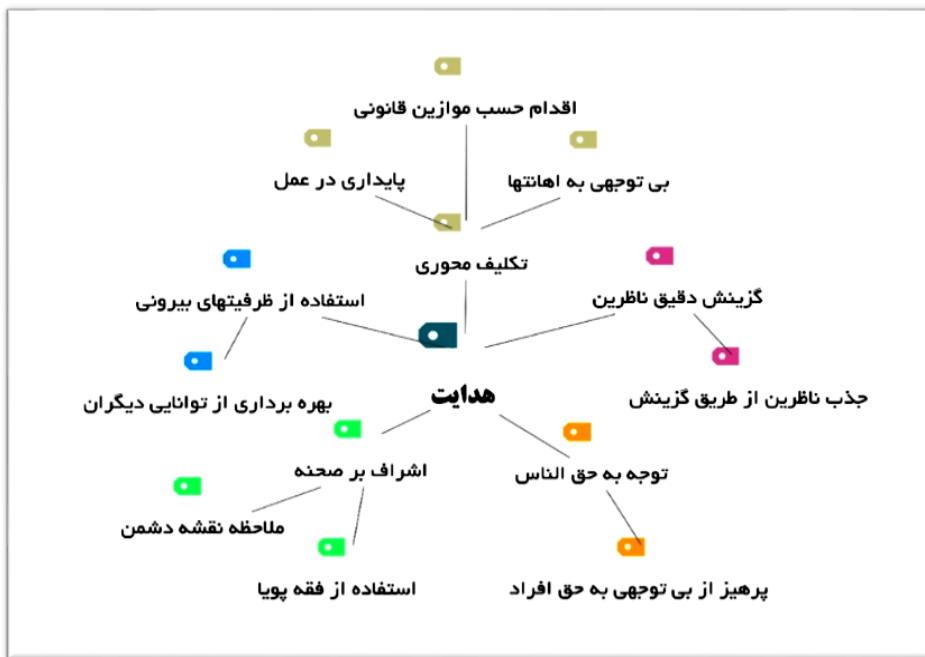
نمودار (۴): مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های برنامه‌ریزی گفتمان امامین انقلاب

در حوزه محورهای مدیریتی این گفتمان نیز مؤلفه‌هایی که در محور برنامه‌ریزی باید به آن‌ها پرداخته شود عبارت‌اند از: استحکام بخشی درونی شورا از طریق حفظ این نهاد از آسیب و مقابله با هرگونه تضعیف. تحول در اطلاع‌رسانی محور دوم است که باید در برنامه‌ریزی شورا قرار داشته باشد. از دیگر مؤلفه‌های این محور، افزایش اعتماد عمومی، نظارت دقیق‌تر بر انتخابات، تدوین استدلال برای مصوبات و تعیین اختیارات قوا جهت جلوگیری از اختلاف و مناقشه میان آن‌هاست.

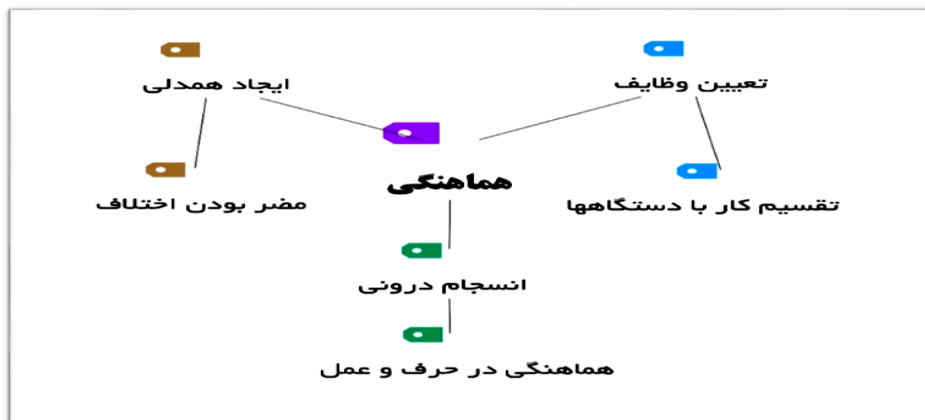
نمودار (۵): مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های سازمان‌دهی گفتمان امامین انقلاب

در محور سازمان‌دهی، تقویت ساختار و سازمان شورا با زیرمؤلفه‌هایی چون تشکیل مراکز پژوهشی، ایجاد دفاتر استانی، عمق‌بخشی به فعالیت‌ها، تقسیم امور و وجود اعضای علی‌البدل احصاء شده است. سازمان‌دهی بانک اطلاعاتی با ایجاد آن به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات و اخذ اطلاعات دیگر دستگاه‌ها، مؤلفه دیگر این محور است و آخرین مؤلفه سازمان‌دهی هیئت اندیشه‌ورز با کمک متخصصین و ایجاد تیم‌های کارشناسی به‌منظور عمق‌بخشی به فعالیت‌های مشورتی مورد تأکید قرار گرفته است.

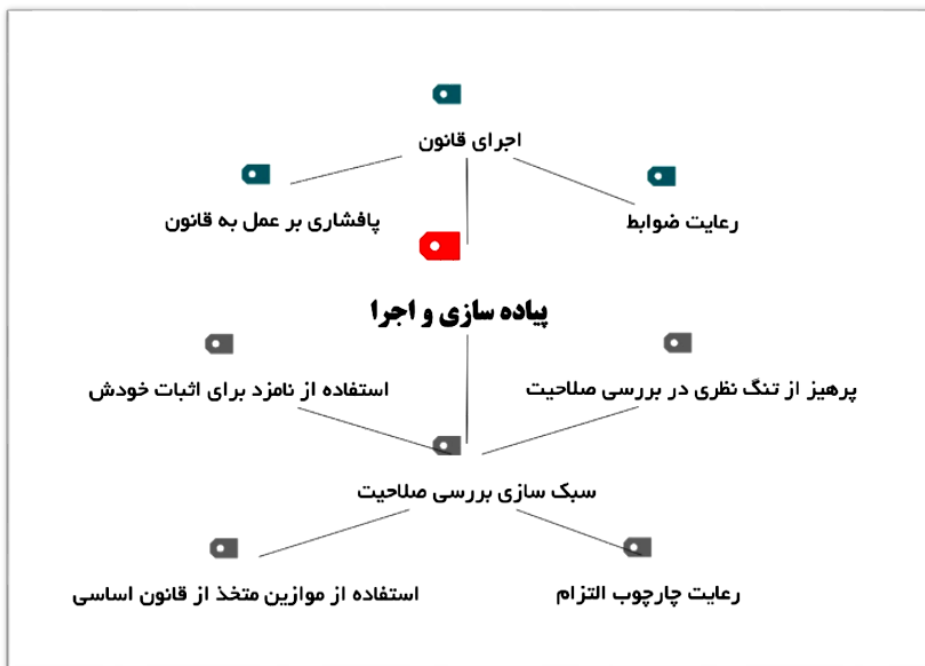
نمودار (۶): مؤلفه‌ها و زیر مؤلفه‌های هدایت گفتمان امامین انقلاب

در محور هدایت، توجه به حق الناس با پرهیز از بی توجهی به حق افراد و محرمانه بودن بررسی صلاحیت، گزینش دقیق ناظرین به منظور حضور افراد صالح به عنوان ناظر در شعب اخذ رأی، استفاده از ظرفیتهای بیرونی با بهره برداری از توانایی دیگران، اشراف بر صحنه از طریق ملاحظه نقشه دشمن از یکسو و استفاده از فقه پویا از سوی دیگر و تکلیف محوری به واسطه پایداری در عمل و بی توجهی به اهانتها، اقدام بر حسب موازین قانونی و جلوگیری از اختلال که از مؤلفه‌های آن است، وجود دارد.

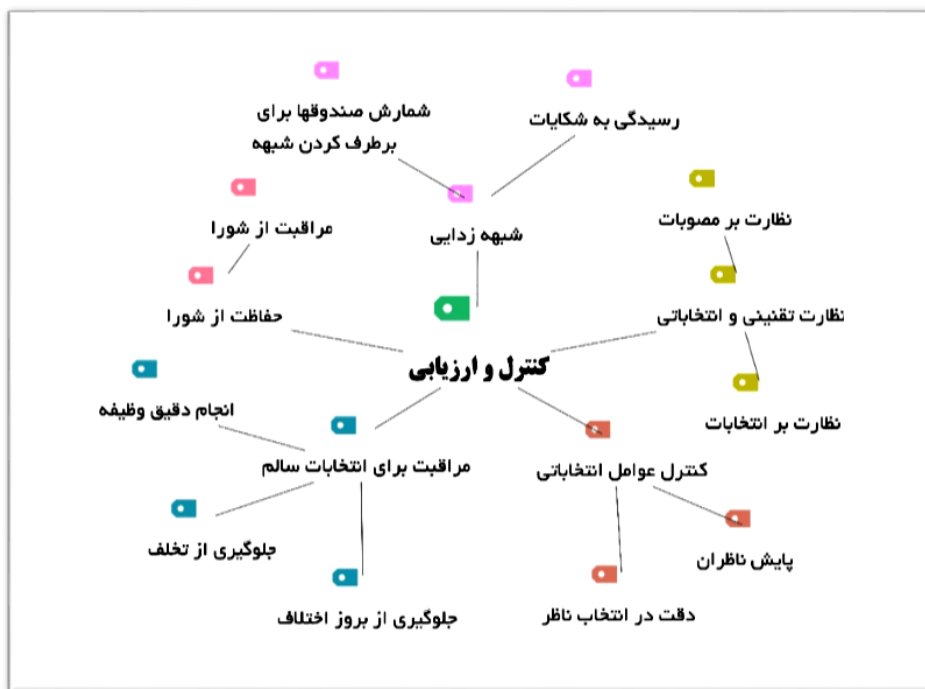
نمودار (۷): مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های هماهنگی گفتمان امامین انقلاب

هماهنگی به‌عنوان چهارمین محور، مؤلفه‌های ایجاد همدلی از طریق پرهیز از اختلافات، هماهنگی با سایر دستگاه‌ها به‌ویژه مجلس شورای اسلامی، دستگاه قضایی و وزارت کشور، ایجاد انسجام درونی در حرف و عمل میان اعضای شورا با یکدیگر و دفاتر با نهاد مرکزی و تعیین وظایف در میان دستگاه‌ها را در خود دارد.

نمودار (۸): مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های پیاده‌سازی و اجرای گفتمان امامین انقلاب

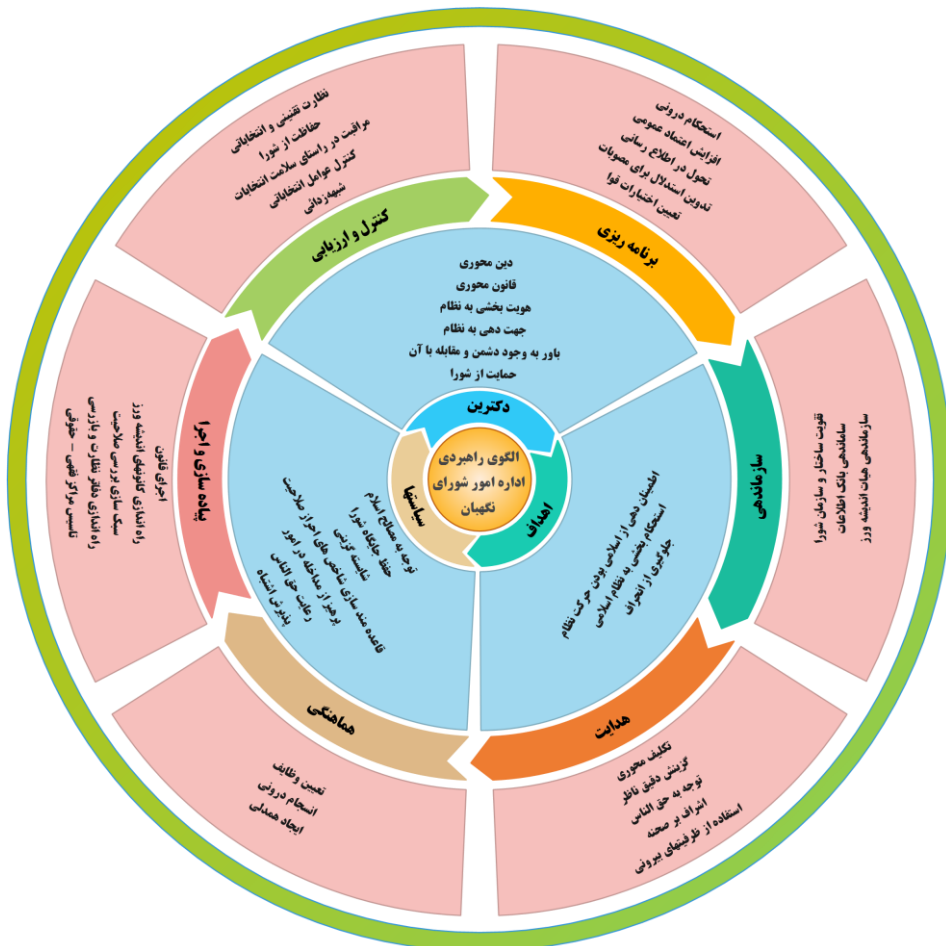
در محور پیاده‌سازی و اجرا بر اجرای قانون با رعایت ضوابط و پافشاری بر عمل به قانون، سبک‌سازی انتخابات از طریق استفاده از نامزد برای اثبات خودش به شکلی که بخشی از هزینه‌های مادی و معنوی نامزدی را شخص نامزد تأمین نماید، استفاده از موازین متخذ از قانون اساسی، رعایت چارچوب التزام و پرهیز از تنگ‌نظری در بررسی صلاحیت تأکید شده است.

نمودار (۹): مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های کنترل و ارزیابی گفتمان امامین انقلاب

آخرین محور مدیریتی این گفتمان که کنترل و ارزیابی است، موضوعاتی چون شبه‌زدایی از طریق رسیدگی به شکایت نامزدها و شمارش صندوق‌های دارای ابهام، نظارت تقنینی و انتخاباتی، کنترل عوامل انتخاباتی، مراقبت در راستای سلامت انتخابات و حفاظت از شورا از طریق کنترل‌های پیوسته را شامل می‌شود.

از آنجاکه هدف اصلی پژوهش پاسخ به این سؤال بوده است که الگوی راهبردی اداره شورای نگهبان مبتنی بر گفتمان امامین انقلاب اسلامی کدام است؟ با توجه به بحث و استدلال انجام شده و به کارگیری روشمندی علمی الگوی راهبردی اداره امور شورای نگهبان و عناصر اصلی آن شامل ارکان جهت‌ساز و محورهای راهبردی و همچنین مؤلفه‌ها و عوامل مربوطه، مبتنی بر گفتمان حضرت امام خمینی (ره) و حضرت امام‌خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در قالب گفتمان امامین انقلاب در شکل زیر نمایش داده شده است.

شکل (۲): الگوی راهبردی اداره امور شورای نگهبان مبتنی بر گفتمان امامین انقلاب اسلامی

نتیجه گیری

در تحقیق صورت گرفته به منظور رسیدن به الگوی راهبردی اداره شورای نگهبان مبتنی بر گفتمان امامین انقلاب اسلامی موضوعات در سه رکن جهت ساز و شش محور راهبردی بررسی و نتایج ذیل به دست آمد.

در حوزه ارکان جهت ساز برای رسیدن به دکترین به اصولی چون دین محوری، قانون محوری، هویت بخشی به نظام، جهت دهی به نظام، حمایت از شورا و باور به وجود دشمن و مقابله با آن احصاء شد. در بُعد اهداف سه مؤلفه استحکام بخشی به نظام اسلامی، اطمینان دهی از اسلامی بودن حرکت نظام و جلوگیری از انحراف نظام استخراج شد و در بُعد سیاست ها توجه به موازین و مصالح اسلام، اعمال نظارت بر تقنین و انتخابات، قاعده مندسازی شاخص های احراز صلاحیت، شایسته گزینی، حفظ و ارتقاء جایگاه شورای نگهبان، رعایت حق الناس، پرهیز از مداخله در امور و پذیرش اشتباه از نتایج این تحقیق است. در شش محور راهبردی نیز در محور برنامه ریزی استحکام درونی شورا، افزایش اعتماد عمومی، تعیین اختیارات قوا، تدوین استدلال برای مصوبات، تحول در اطلاع رسانی و نظارت دقیق تر بر انتخابات به دست آمد و در محور سازمان دهی تقویت ساختار و سازمان شورا، سازمان دهی بانک اطلاعات، سازمان دهی هیئت های اندیشه ورز، سازمان دهی به اداره جلسات و ایجاد دفاتر استانی مورد نظر می باشد. در محور هدایت تکلیف محوری، گزینش دقیق ناظرین، توجه به حق الناس، اشراف بر صحنه، استفاده از ظرفیت های بیرونی و در محور هماهنگی انسجام درونی، ایجاد همدلی، هماهنگی با سایر دستگاه ها و تعیین حاصل گردید. در محور پیاده سازی و اجرا بر اجرای قانون، راه اندازی هیئت های اندیشه ورز، راه اندازی دفاتر استانی و تأسیس مرکز فقهی - حقوقی و در محور کنترل و ارزیابی شبه زدایی، نظارت تقنینی و انتخاباتی، کنترل عوامل انتخاباتی، مراقبت در راستای سلامت انتخابات و حفاظت از شورا مورد نظر می باشد.

در پایان با نظر به اهمیت جایگاه شورای نگهبان در نظام جمهوری اسلامی و قانون اساسی و الگوی استخراج شده از گفتمان امامین انقلاب اسلامی انتظار می رود با پیاده سازی

کامل این الگو، شاهد استحکام بخشی هرچه بیشتر به ساخت درونی قدرت در جمهوری اسلامی و افزایش سرمایه اجتماعی نظام اسلامی و تکمیل چرخه اقتدارآفرینی نظام اسلامی در حوزه های حکومتی و حاکمیتی و نمایان ساختن قدرت و ظرفیت دین مبین و مردم سالاری دینی در جهان امروز و شایسته گزینی در انتخاب و انتصاب مدیران در طراز جمهوری اسلامی باشیم.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- قرآن کریم
- *نهج البلاغه*، ترجمه محمد دشتی، (۱۳۹۵)، چاپ دهم، تهران، مبین اندیشه.
- امام خمینی، سید روح‌الله (۱۳۶۹)، *صحیفه انقلاب*، وصیت‌نامه سیاسی - الهی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- امام خمینی، روح‌الله (۱۳۸۲)، *صحیفه نور*، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام (ره)
- امام خمینی، روح‌الله (۱۳۹۰)، *مجموعه آثار*، تهران: مؤسسه حفظ و نشر آثار امام خمینی.
- امام خامنه‌ای، سید علی، *مجموعه بیانات*، قابل دسترسی در: WWW.Khamenei.ir
- الوانی، سید مهدی، (۱۳۹۱)، *تصمیم‌گیری و تعیین خط‌مشی دولتی*، چاپ هفدهم، تهران: نشر سمت.
- جعفری، محمدتقی، (۱۳۷۸)، *ترجمه نهج البلاغه*، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی - قرآن کریم.
- خرمشاهی، بهاء‌الدین (۱۳۷۷)، *دانشنامه قرآن و قرآن پژوهی*، تهران: دوستان.
- -دیوید، فرد (۱۳۹۵)، مدیریت استراتژیک، ترجمه: اعرابی و پارسائیان، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۳۷۴)، *مفردات الفاظ قرآن*، ترجمه: غلامرضا خسروی حسینی، تهران: مرتضوی.
- رضاییان، علی (۱۳۸۵)، *اصول مدیریت*، چاپ هیجدهم، تهران: انتشارات سمت.
- رضاییان، علی (۱۳۹۴)، مدیریت فشار روانی (مدیریت رفتار سازمانی پیشرفته)، چاپ هشتم، تهران: انتشارات سمت.
- روشه، گی (۱۳۷۹)، *کنش اجتماعی*، ترجمه: هما زنجانی‌زاده، مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- زاهدی، شمس‌السادات؛ الوانی، مهدی و فقیهی، ابوالحسن (۱۳۸۳)، *فرهنگ جامع مدیریت*، تهران: انتشارات علامه.
- سورین، ورنر؛ تانکارد، جیمز (۱۳۸۶)، *نظریه‌های ارتباطات*، علیرضا دهقان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- صلیبا، جمیل (۱۳۷۰)، *واژه‌نامه فلسفه علوم اجتماعی*، ترجمه: کاظم برگ نیسی و صادق سجادی، تهران: انتشارات انتشار.

- فیضی، طاهره (۱۳۸۳)، *مبانی سازمان و مدیریت*، تهران: دانشگاه پیام نور.
- کارگروه ویژه (۱۳۹۱)، *چیستی و مفهوم الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت و نقشه راه و فرآیند طراحی، تدوین، تصویب و پایش الگو*، تهران: مرکز الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
- *قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به همراه نظرات تفسیری، مشورتی و... شورای نگهبان* (۱۳۹۶-۱۳۵۹)، ۱۳۹۶، تهران: انتشارات شورای نگهبان.
- کعبی، عباس (۱۳۹۴)، *تحلیل مبانی نظام جمهوری اسلامی مبتنی بر قانون اساسی*، ج اول، تهران: پژوهشکده شورای نگهبان.
- مدرسی، منصور (۱۳۸۹)، *فرهنگ توصیفی واژگان مدیریت و منابع انسانی*، تهران: انتشارات پیشبرد.
- *مشروح مذاکرات مجلس خبرگان قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران* (۱۳۶۴)، تهران، اداره کل امور فرهنگی و روابط عمومی مجلس شورای اسلامی.
- معاونت پژوهش و تولید علم دانشگاه دفاع ملی، (۱۳۸۹)، *مقدمه‌ای بر طرح تحقیق نظام حکومتی الگو*، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- معینی، صغری (۱۳۷۰)، *فرهنگ سازمان و اصطلاحات مدیریت و سازمان*، تهران: انتشارات وزارت کشاورزی.

ب. منابع انگلیسی

- Hornby, A.S (۲۰۰۳) **Oxford advanced learner's dictionary of current**, Tehran: Jahan-e Danesh ۶th ed

Archive of SID